

5.6.2023

Kaupunginmuseon lausunto Stoan ja Puhoksen alueen asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

HEL 2022-008585 T 10 03 03

Asemakaavapalvelut on pyytänyt kaupunginmuseon lausuntoa Stoan ja Puhoksen alueen asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Kaupunginmuseo tarkastelee hanketta rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen näkökulmasta ja on päättänyt lausua kantanaan seuraavaa.

Kulttuurikeskus Stoan ja kauppakeskus Puhoksen alueelle suunnitellaan asemakaavan muutosta. Asemakaavan muutos koskee kortteleita 45068 ja 45071 sekä viereisiä liikenne- ja viheralueita. Alueen kehittämisessä tärkeimpiä tavoitteita ovat julkisen ympäristön viihtyisyyden parantaminen, Puhoksen vanhimman ja arvokkaimman rakennusosan säilyttäminen, Stoan kulttuuripalveluiden laajentamisen mahdollistaminen sekä kaupunkimaisen tehokas täydennysrakentaminen ja siten toiminnallisen monipuolisuuden ja asukasmäärän lisäys tällä keskeisellä alueella.

Stoan ja Puhoksen alueen kehittäminen liittyy laajempaan kokonaisuuteen, jota kutsutaan nimellä Itä-Helsingin keskusta. Se koostuu kahden metroaseman, Itäkeskuksen ja Puotilan väliin sijoittuvasta keskusta-alueesta. Tällä joukko- ja ajoneuvoliikenteen saavutettavuuden huipputalueelle, jonka kaupunkiympäristöä nykytilanteessa hallitsevat suuret kauppakeskukset, hypermarketit, pysäköintialueet ja autoliikenteen pääväylät, tavoitteena on muutos lähiökeskuksesta kaupunkimaiseksi Itä-Helsingin keskustaksi. Liikkumisympäristöä kehitetään kestävästi ja-lankulkua painottaen. Alueen vetovoimaisuutta lisätään olemassa olevan ympäristön ominaispiirteet huomioiden. Tavoitteena on myös alueen sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys sekä ilmastoviisaan kaupungin rakentaminen.

Helsingin kaupunginmuseon lausunto

Helsingissä 1960-luvun lopulla aluekeskuksista tuli keino kehittää tasapainoisempaa ja vähemmän keskustahakuista kaupunkikokonaisuutta. Aluekeskuksista luotiin kaupunkimaisia paikkoja yhdistämään esikaupunkiyhteisöjä. Merkittävimmäksi näistä aluekeskuksista muodostui Itäkeskus, jolla oli myös selvästi laajin väestöpohja, ja johon rakennettiin useita tärkeitä arkkitehtuurikohteita. Näitä ovat esimerkiksi arkkitehti Erkki Karvisen suunnittelema Puotinharjun ostoskeskus Puhos, joka oli

5.6.2023

valmistuessaan vuonna 1965 Suomen suurin ostoskeskus, ja jonka kaupunginmuseo on arvottanut ostoskeskusten ensimmäiseen arvoluokkaan, sekä arkkitehti Björn Krogiuksen suunnittelema ja vuonna 1984 valmistunut Itäkeskuksen monitoimitalo (Stoa), Suomen ensimmäinen kulttuurikeskus, joka oli aikanaan Helsingin kaupungin suurimpia julkisia kulttuurirakennushankkeita.

Kaava-alueella on poikkeuksellisen merkittävä asema suomalaisessa sodanjälkeisessä modernisaatiossa, joka tiivistyy alueen useassa kohteessa. Tämä on myös kiitettävästi tunnistettu kaavan runsaassa lähtötieto- ja selvitysaineistossa, joka sisältää mm. Puotinharjun Puhoksen sekä kulttuurikeskus Stoaan ja Matteuksen kirkon rakennushistoriallisen selvityksen.

Tehdyt selvitykset todentavat hyvin alueen tärkeitä ja moninaisia arvoja, jotka tulee kaavaprosessin myötä siirtää suojelumerkinnöiksi kaavakarttaan.

Puhoksen ostoskeskuksen osalta korjausrakentamisen tavoitteet koskettavat konservointia (eli säilyneiden rakennusosien säilyttämistä), restaurointia (eli aiempaan historialliseen tilaan osittaista palauttamista), palauttavaa restaurointia (puretun osan uudelleen rakentamista) sekä peruskorjauksen luonnetta (ts. millä laajuudella rakennusta korjataan uudisrakentamisen periaatteita noudattaen).

Modernin rakennusperinnön suojelussa yksityiskohtien ja näkyvien rakenteiden merkityksellisyys osana arkkitehtonista kokonaisuutta on keskeistä.

Tämän johdosta Puotinharjun Puhoksen osalta keskeinen säilyttävä tavoite on alkuperäisten, jäljellä olevien ja korjauskelpoisten rakennusosien kunnostaminen, ja säilyneiden osien pohjalta vastaavan kaltaisten uusien osien teettäminen. Tämän lisäksi jäljellä oleva takajulkisivun betoniseinän osa tulee säilyttää.

Restauroinnin tavoitteissa keskeistä on alkuperäisten tilasarjojen, yksityiskohtien ja materiaaleja kunnioittavan otteen säilyttäminen. Puhoksen ulkohahmon suojelutavoitteet kohdistuvat alkuperäisen rakennuksen volyymin, mittasuhteiden, materiaalivaikutelman ja toiminnallisen logiikan säilyttämiseen.

Puhoksen viitesuunnitelmassa on hyvin eritelty säilytettävän A-osan peruskorjaus- ja suojelutavoitteita. Näiden tavoitteiden kirkastamiseksi tulee vielä jatkossa tarkastella yksityiskohtaisemmin alkuperäisten rakennusosien säilyneisyysastetta. Tämän lisäksi kohteen värisuunnitelun lähtökohdat tulee varmentaa väritutkimuksella.

5.6.2023

Museo esittää säilyttävällä A-osalle merkintää sr-2, määräyksellä; ”Suojeltava rakennus. Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus, jota ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka tarvelevät rakennuksen rakennustaiteellista arvoa ja tyyliä. Julkisivujen alkuperäiset mittasuhteet ja jäsentely on säilytettävä. Mikäli rakenteita joudutaan uusimaan, on noudatettava rakennusosien alkuperäistämitoitusta ja käytettävä alkuperäistä vastaavia materiaaleja. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu rakennuksen tyylin ja arvon vastaisia toimenpiteitä, on rakennus muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan rakennuksen tyyliin hyvin soveltuvalla tavalla”.

Stoan kulttuurikeskus ja Matteuksen kirkko ovat arkkitehtuurinsa osalta vaalittavia kohteita, joiden interiööreihin liittyy myös suojelutavoitteita. Varsinkin Stoan aulatila on suunniteltu ikään kuin Stoanaukion ja pihatasanteiden jatkeeksi.

Museo esittää Stoan kulttuurikeskukselle merkintää sr-2, määräyksellä; ”Suojeltava rakennus. Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus, jota ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka tarvelevät rakennuksen rakennustaiteellista arvoa ja tyyliä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu tällaisia toimenpiteitä, on rakennus muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan rakennuksen tyyliin hyvin soveltuvalla tavalla. Säilytettäviä sisätiloja rakennuksessa ovat keskushalli ja sitä rajaava punatiiliseinä”.

Museo esittää Matteuksen kirkolle merkintää sr-2, määräyksellä; ”Suojeltava rakennus. Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus, jota ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka tarvelevät rakennuksen rakennustaiteellista arvoa ja tyyliä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu tällaisia toimenpiteitä, on rakennus muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan rakennuksen tyyliin hyvin soveltuvalla tavalla. Säilytettävä sisätila rakennuksessa on kirkkosali”.

Stoanaukio on merkittävin Helsingin aluekeskuksien aukioista, joka on säilynyt kokonaisuutena hyvin. Aukion ominaispiirteet tulee turvata indeksimerkinnällä /s, ja yleismääräyksellä; ”Alue, jolla ympäristö säilytetään”.

Aukion keskeinen julkinen ja tilaa luova veistos on kuvanveistäjä Hannu Sirenin vuonna 1984 valmistunut Stoa, jonka hahmo ja mittasuhteet suunniteltiin ja toteutettiin suhteessa ympäröiviin rakennuksiin. Veistokselle tulee osoittaa merkintä s-1; määräyksellä; ”alueella oleva veistos, sekä siihen liittyvät rakenteet tulee säilyttää”.

5.6.2023

Stoanaukion konseptisuunnitelmassa on hyvin jäsennetty aukion arvoja. Museo haluaa nostaa esille aukion agoramaisen luonteen, jolle on vierasta liian yksityiskohtainen toimintojen suunnittelu ja runsaat kiintokalusteet. Erityisenä esteettömyysaasteena on Hansakujan siltaan tehtävät järjestelyt, joita tulee tarkastella aukiokokonaisuudesta käsin.

Tätä arvokasta aukiokokonaisuudesta lähtevää tarkastelua tulee harjoittaa myös aukion ympärille syntyvässä täydennysrakentamisessa; Helminauhakorttelin ja Olavinlinnantie 1b toteutuksessa ja massoitte-lussa, sekä yksityiskohtaisemmassa rakennusten ja aukion rajapinta-tarkastelussa.

Aukion täydennysrakentaminen perustuu osittain nykyisten rakennus-ten purkamiseen. Museo on aiemmin tähdentänyt, että arkkitehti Ossi Leppämäen suunnittelema Olavinlinnantien lastentarha ja seimi –ra-kennus (nyk. Päiväkoti Puotinharju) kuuluu Puotinharjun aluekokonai-suuden varhaisimpiin rakennuksiin ja on eräs vanhimpia jäljellä olevia esikaupunkialueen päiväkodiksi suunniteltuja rakennuksia. Päiväkoti historiallisena rakennustyyppinä on keskeinen ja merkityksellinen suo-malaiseen hyvinvointivaltiokehitykseen ja lähiörakentamiseen kuuluva ilmiö, ja tämän johdosta museo edelleenkin peräänkuuluttaa rakennus-tyypin kattavaa kulttuurihistoriallista inventointia.

Kaavan yhdeksi tavoitteeksi todetaan alueen sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Kaava-aineiston esillä olevien aineistojen perusteella ei ole pääteltävissä mitä tällä tarkoitetaan. Museo toivoo, että alueen sosiaa-lista ja kulttuurista kestävyyttä tarkastellaan ”Itä-Helsingin keskusta” -ideakilpailun lähtökohtiin keskeisesti kuuluneiden tavoitteiden ”särmikäs ja omaleimainen” vasten, ja sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden kysymyksiä tullaan vielä syventämään ja jatkokehittämään kaavapro-ssin aikana.

Lisätiedot

Juha Vuorinen, tutkija, puhelin: 310 36940
juha.h.vuorinen(a)hel.fi

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö